

ВАЙНА Ў ІХ ЛЁСЕ

З успамінаў У. П. Каліты, в. Пархімаўцы

Прозвішча ў іх царскае: Каліта. У перакладзе гэта абазначае, як пісалі ў падручніку гісторыі, «мяшок з грашыма». Толькі багацце ў Соф'і Усцінаўны і Уладзіміра Пятровіча зусім іншага плана. Амаль шэсць дзесяткаў год ідуць яны па жыцці поруч. І не растрацілі, не згубілі ні ўзаемнай замілаванасці, ні душэўнай цеплыні. Варта бачыць, як клапацяцца яны адзін пра аднаго, як шануюць і берагуць, маральна падтрымліваюць адзін аднаго.

Вялікая Айчынная зрабіла абодвух фашысцкімі парабкамі. Тады з Пархімаўцаў іх, бадай, толькі і ўзялі, яшчэ раней забралі Валодзю Шымавалоса, а потым Вольгу Мелянец. Як чорны і вельмі страшны сон успамінаюць Соф'я Усцінаўна і Уладзімір Пятровіч тыя гады паднявольнай працы.

... Цягнік ішоў у бок Нямеччыны і, здавалася, назаўсёды адрываў іх ад родных мясцін. Апынуліся ў Тыльзіце ва Усходняй Пруссіі (цяпер горад Савецк у Калінінградскай вобласці). Пастраенне адразу ж на вакзале, і Зося пагналі ў мясцовы «арбацайн», а Валодзю павезлі ў Мемель (цяперашняя Клайпеда ў Літве). Развіталіся яны, аднавяскоўцы, назаўсёды. Не думалі, што сустрэнуцца калі-небудзь зноў, не кажучы ўжо пра тое, што стануць мужам і жонкай, будуць гадаваць дзяцей, унукаў.

- Мне было дзевятнаццаць год, - успамінае

Соф'я Усцінаўна. – А здавалася, жыццё ўжо закончылася. Вайна. Чужына. Вакол нямецкая гутарка, воклікі, і цяжкая праца, і холад, і голад... Ніколі не забуду, як абцяжылася, падаючы на гарышча канюшыну. Надыходзіў дождж, і вазы пад'язджалі адзін за адным. Я ўжо да гэтага дня знясілела: сена нарыхтоўвалі многа, бо гаспадары мелі 30 кароў, якіх далі палонныя. Раніцай ледзь паднялася, так балела спіна, а тут - вазы з канюшынай. Цягала яе, вілы за віламі, а слёзы з вачэй каціліся градам. Потым гаспадыня злітавалася - а як жа, работнік прападае - і дала нейкай мазі. Нацерла я спіну, села на сонцы, каб напякло. Толькі боль яшчэ доўга не адпускаў. Ды і як ён мог адпусціць, калі летам і зімой мы з палячкай Яняй (яна з-пад Сувалак была) спалі ў дзіравай драўлянай шопцы, хадзілі ў клумпах. Ноччу зуб на зуб не трапляў. Шчасце, што маладыя былі, а так не выдужылі б, ды яшчэ пры такой ядзе. Раніцай кава, увечары кава, а да яе варэнне з барбарысу на хлеб крыху намажуць. У абед - суп ці бульба ў мундзірах. Сабак, вядома, лепш кармілі. Мне калі-некалі шанцавала: гаспадыня загадвала занесці паесці сабаку. То злаўчуса, нахаваю за пазуху скарыначак хлеба ці нават костачку ад мяса абсмакчу.

У. П. Каліта.

... А потым, калі наступалі савецкія войскі, фашысты ўцякалі.

«Нас, парабкаў, у лес сагналі, - апавядае Соф'я Усцінаўна. - Казалі спачатку, што расстраляюць. Так крыўдна было, столькі папрацаваўшы і пагаладаўшы, паміраць на чужыне, не ўбачыўшы сваіх родных. Плакалі ўсе, у думках развіталіся з жыццём... Але потым нас перагналі ў канцэнтрацыйны лагер Штутгаф. Там былі два тыдні, амаль увесь час не елі, мусіць, не хапала ўжо ежы для вязняў. Людзі падалі, як мухі. У лагеры тым сустрэла дзяўчыну з Каленікаў, Ніну, там потым апынуўся і аднавясковец з Пархімаўцаў, Валодзя».

Калі ж дзяўчыну пагналі далей, да Балтыкі, не магла паверыць, што вырвалася з таго лагернага пекла. На пароме іх пераправілі, як успамінае Соф'я Усцінаўна, на выспу Гэль. Ні адправіць куды, ні расстраляць не паспелі: там, у лесе, за калючым дротам, іх і вызвалілі савецкія салдаты.

У Валодзі Каліты быў свой, не менш цяжкі шлях на чужыне. На суднарамонтным заводзе ў Клайпедзе хлопца прымусілі стаць кавалём, хоць ён ніколі да гэтага не трымаў у руках молата. «Даймала не так работа, хоць і намахался за дзень гэтак, што ноччу рук не чуеш, - расказвае Уладзімір Пятровіч, - як знясільваў голад. Дзе ж гэта бачна, каб кавалю кармілі чорнай кавай з лустай хлеба, а ў абед – супам з маргарынам? Маці ў хаце збірала апошняе (бацька памёр, калі мне было ўсяго два гады) і прысылала пасылкі. Гэта не дало памерці ад голаду, але я часта па начах сніў родную хату, сябе за сталом, а на стале – свежаспечаныя боханы хлеба... Яшчэ на тым заводзе даймала дысцыпліна. Пад'ём – у 6 гадзін раніцы, і перш чым пачаць работу, штампуеш сваю картку, на якой выбіваецца дакладны час. Барані Божа спазніцца: за гэта моцна каралі».

У жніўні 44-га савецкія войскі бамбілі Мемель. Іх, нявольнікаў, вывезлі пад Тыльзіт капаць акопы, а потым – супрацьтанкавыя рвы пад Кёнігсбергам. Там і вызвалілі савецкія войскі. Уладзімір Каліта стаў пехацінцам, каб помсціць ворагу за сябе, за родных, за радзіму.

Марыя Драпеза, в. Пархімаўцы,
2005 год.